

ELS TROBADORS: CERVERÍ DE GIRONA - Guillem de Cervera (1259-1285)

NO·L PRENATZ LO FALS MARIT

*No·l prenatz lo fals marit,
Jana delgada.*

No·l prenatz lo fals jurat,
que pec es mal enseynat,
Jana delgada.

No·l prenatz lo mal marit,
que pec es ez adormit,
Jana delgada.

Que pec es mal enseynat,
no sia per vos amat,
Jana delgada.

Que pec es ez adormit,
no jaga ab vos el lit,
Jana delgada.

No sia per vos amat,
mes val cel c'avetz privat,
Jana delgada.

No jaga ab vos el lit,
mes vos y valra l'amich,
Jana delgada.

NO PRENGUEU EL FALS MARIT

*No prengueu el fals marit,
Jana delicada.*

No prengueu el perjur,
que és un neci mal educat,
Jana delicada.

No prengueu el mal marit,
que és un neci i s'adorm,
Jana delicada.

Que és un neci i ignorant,
no siga amat per vós,
Jana delicada.

Que és un neci i s'adorm,
no jaga amb vós al llit,
Jana delicada.

Que no siga amat per vós,
val més aquell (amant) que teniu secret,
Jana delicada.

No jaga amb vós al llit,
més us hi valdrà l'amic,
Jana delicada.

LES TROBAIRITZ:

Tinc un desfici, ai, inclement,
pel cavaller que m'ha servit.
Massa l'he amat, m'ha malferit,
vull que tothom en tingui esment.
Ara veig que sóc traïda,
car no li he dat el meu amor.
Per ell jo visc en plany i enyor
en llit o quan vaig vestida.

Voldria haver-lo avarament
entre mos braços nu una nit.
Feliç seria en el meu llit
si jo fos coixí plaent.
Més que Blancaflor, ferida
per Floris, cerco el seu favor,
car jo li ofreno cor i amor,
el seny, els ulls i la vida.

COMTESSA DE DIA (s. XII-XIII)

Oh bell amic ple de dolçors!
Quan us tindré vora el meu cor?
Si amb vós jugués, quin bell deport!
Quin bes, el meu, més amorós!
Sapigueu que goig hauria
si us tingué en lloc del marit,
sols que em juréssiu, penedit,
de fer ço que jo voldria.

RAMON LLULL (Ciutat de Mallorca 1232/35 - 1316?)

Així tingué Aloma ab si son fill Blanquerna fins a tant que pogué anar e jugar ab los altres xics, i no el costregué a ninguna cosa contrària d'aquelles que natura requer a tal edat en los infants; mas ans lo deixà fins als vuit anys al curs de natura.

Quan Blanquerna hagué vuit anys, son pare Evast lo posà a estudi, e féu-li mostrar segons és contengut en lo llibre *Doctrina pueril*, on és recontat que hom en lo principi deu amostrar a son fill en vulgar, i deu-li donar doctrina i coneixença dels articles de la fe, i dels deu manaments de la llei, e dels set sacraments de sancta mare Església, i de les set virtuts, e dels set pecats mortals, i de les altres coses que es contenen en lo dit llibre.

SANT VICENT FERRER (València 1350 - Vannes (Bretanya) 1419)

Així fan ara els pares i les mares als seus fills, per la mala vida que els ensenyen. Digues, bon home: ¿Tens tu algun fill? “Ara té sis anys o set o dotze anys” ¿I què li dius ara? “Fill meu, porta al costat dret aquest punyalet, i si algú et diu bif, tu dis-li baf; mostra, fill meu, de qui ets, i si et diuen una paraula torna-li-la immediatament”. I vosaltres, dones, a les vostres filles, ¿què els ensenyeu? Ahh! “Ara mira, filla meua, així és com t’has d’afaitar (depilar); mira, pren l’espill i estira aquest pelet així; ¿I tu no veus que hi està bé? Filla meua, ballaràs així, de costadet, i així faràs aquesta volta” La mare es fa alcavota de la filla; i on va aquest camí? A l’infern, tu i ella...

JORDI DE SANT JORDI (1395?-1424)

PRESONER

Desert d'amics, de béns e de senyor,
en estrany lloc i en estranya contrada,
lluny de tot bé, fart d'enuig e tristor,
ma voluntat e pensa caitivada,
me trob del tot en mal poder sotsmès,
no vei algú que de mé s'haja cura,
e soi guardats, enclòs, ferrats e pres,
de què en fau grat a ma trista ventura.
...

ESTRAMPS

Jus lo front port vostra bella semblança
de què mon cors nit e jorn fa gran festa,
que remirant la molt bella figura
de vostra faç m'és romasa l'empremta
que ja per mort no se'n partrà la forma;
ans quan serai del tot fores d'est segle
cells qui lo cors portaran al sepulcre
sobre ma faç veuran lo vostre signe.
...

ANSELM TURMEDA (Mallorca 1352 - 1430)

Diners de tort fan veritat,
e de jutge fan advocat;
savi fan tornar l'hom orat,
pus que d'ells haja.

Diners fan bé, diners fan mal,
diners fan l'home infernal
e fan-lo sant celestial,
segons que els usa.

Diners fan bregues e remors,
e vituperis e honors,
e fan cantar preïcadors:
Beati quorum.

Diners alegren los infants
e fan cantar los capellans
e los frares carmelitans
a les grans festes.

Diners, magres fan tornar gords,
e tornen lledesmes los bords.
Si diràs "jas" a hòmens sords,
tantost se giren.

Diners tornen los malalts sans;
moros, jueus e crestians,
lleixant a Déu e tots los sants,
diners adoren.

Diners fan vui al món lo joc,
e fan honor a molt badoc;
a qui diu "no" fan-li dir "hoc".
Vejats miracle!

Diners, doncs, vulles aplegar.
Si els pots haver no els lleixis anar;
si molts n'hauràs poràs tornar
papa de Roma.

ANSELM TURMEDA (Mallorca 1352 - 1430)

L'ELOGI DELS DINERS

VOCABULARI:

Diners de falsedat fan veritat,
i de jutge fan advocat;
savi fan tornar l'home orat,
si en té d'ells.

orat = boig, foll.
jas = tin, pren.
badoc = ignorant, estaquirot.
hoc = sí.

Diners fan bé, diners fan mal,
diners fan l'home infernal
i el fan sant celestial
segons com els usa.

Diners provoquen lluites i remors,
crítiques i honors,
i fan cantar als predicadors:
Beati quorum.

Diners alegren els infants
i fan cantar els capellans
i els frares carmelitans
a les grans festes.

Diners, als prims tornen gords,
i tornen legítims als bords.
Si diràs "jas" a hòmens sords,
immediatament es giren.

Diners tornen sans als malalts:
moros, jueus i cristians,
deixant a Déu i tots els sants,
diners adoren.

Diners avui li donen al món el joc,
i fan honor al molt badoc;
a qui diu "no" li fan dir "hoc".
Vegeu el miracle!

Diners, doncs, vulgues aplegar,
si els pots tenir no els deixes escapar;
si molts en tens et podràs tornar
Papa de Roma.

Si vols tenir bé i no dany
tin per advocat Sant Joan.
Totes les coses per ell es fan,
en aquesta vida.

JORDI DE SANT JORDI (1395?-1424)

DESERT D'AMICS

Desert d'amics, de béns e de senyor,
en estrany lloc i en estranya contrada,
lluny de tot bé, fart d'enuig e tristor,
ma voluntat e pensa caitivada,
me trob del tot en mal poder sotsmès,
no vei algú que de mé s'haja cura,
e soi guardats, enclòs, ferrats e pres,
de què en fau grat a ma trista ventura.

Eu hai vist temps que no em plasia res;
ara em content de ço que em fai tristura,
e los grillons lleugers ara preu més
que en lo passat la bella brodadura.
Fortuna vei que ha mostrat son voler
sus mé, volent que en tal punt vengut sia;
però no em cur, pus hai fait mon dever
amb tots los bons que em trob en companyia.

Tots aquests mals no em són res de sofrir
en esguard d'u qui al cor me destenta
e em fai tot jorn d'esperança partir:
com no vei res que ens avanç d'una espenta
en acunçar nostre deslliurament.

ESTRAMPS

Jus lo front port vostra bella semblança
de què mon cors nit e jorn fa gran festa,
que remirant la molt bella figura
de vostra faç m'és romasa l'empremta
que ja per mort no se'n partrà la forma;
ans quan serai del tot fores d'est segle
cells qui lo cors portaran al sepulcre
sobre ma faç veuran lo vostre signe.

AUSIÀS MARCH (València 1400/Gandia 1397? - València 1459)

CANT XLVI

Veles e vents han mos desigs complir
faent camins dubtosos per la mar.
Mestre i ponent contra d'ells veig armar:
xaloc, llevant, los deuen subvenir,
ab llurs amics lo grec e lo migjorn,
fent humils precis al vent tremuntanal
que en son bufar los sia parcial
e que tots cinc complisquen mon retorn.

Bullirà el mar com la cassola en forn,
mudant color e l'estat natural,
e mostrarà voler tota res mal
que sobre si atur un punt al jorn.
Grans e pocs peixos a recors correran
e cercaran amagatalls secrets:
fugint al mar on són nodrits e fets,
per gran remei en terra eixiran.
(...)

Jo tem la mort per no ser-vos absent,
per què amor per mort és anul·lat
mas jo no creu que mon voler sobrat
pusca esser per tal departiment.
Jo só gelós de vostre escàs voler
que, jo morint, no meta mi en oblit.
Sol est pensar me tol del món delit,
car, nos vivint no creu se pusca fer:

après ma mort, d'amar perdau poder
e sia tots en ira convertit.
E jo, forçat d'aquest món ser eixit,
tot lo meu mal serà vos no veer.
(...)

Amor, de vós, jo en sent més que no en sé,
de què la part pitjor me'n romandrà,
e de vós sap lo qui sens vós està:
a joc de daus vos acompararé.

CANT XLVI

Veles e vents compliran els meus desigs,
fent camins perillosos per la mar.
Veig armar-se contra ells el Mestral i el
Ponent;
el Xaloc i el Llevant, en canvi, els deuen
ajudar
amb els seus amics el Gregal i el Migjorn,
pregant humilment al vent Tramuntana
que els siga parcial en el seu buf
i que tots cinc aconseguisquen el meu retorn.

Bullirà el mar com la cassola al forn,
mudant el color i l'estat natural,
i mostrarà odiar tota cosa
que sobre ell s'ature per un moment;
els peixos grans i els petits correran a
salvar-se
i cercaran amagatalls secrets:
fugint del mar, on han nascut i s'han criat,
saltaran a terra com a gran remei.

Jo tem la mort per no absentar-me de vós,
perquè Amor és anihilat per la mort;
però no crec que el meu voler superat
puga ser per tal separació.
Estic recelós que el vostre poc voler,
quan jo muira, no em deixe en oblit;
només aquest pensament em lleva delit del
món
-perquè, vivint nosaltres, no crec que això
puga esdevenir-:

que després de la meua mort, perdeu el
vostre poder d'amar
i es convertesca tot seguit en ira
i, jo forçat a eixir d'aquest món,
tot el meu mal siga solament no veure-us!
Amor: sent de vós més que no en sé,
i d'això me'n romandrà la part pitjor;
de vós sap aquell qui sense vós està.
Us compararé al joc de daus.

AUSIÀS MARCH (València 1400/Gandia 1397? - València 1459)

CANT LXXXI

Així com cell qui es veu prop de la mort,
corrent mal temps, perillant en la mar,
e veu lo lloc on se pot restaurar
e no hi ateny per sa malvada sort,
ne pren a me, qui vaig afanys passant
e veig a vós, bastant mos mals delir:
desesperat de mos desigs complir,
iré pel món vostre ergull recitant.

CANT XXIX

Sí com lo taur se'n va fuit pel desert
quan és sobrat per son semblant qui el força
ne torna mai fins ha cobrada força
per destruir aquell qui l'ha desert,
tot enaixí em cové llunyar de vós,
car vostre gest mon esforç ha confús:
no tornaré fins del tot haja fus
la gran paor qui em tol ser delitós.

CANT LXVIII

No em pren així com al petit vailet
qui va cercant senyor qui festa el faça
tenint-lo cald en lo temps de la glaça
e fresc, d'estiu, com la calor se met,
preant molt poc la valor del senyor
e concebent desalt de sa manera,
veent molt clar que té mala carrera
de canviar son estat en major.

¿Com se farà que visca sens dolor
tenint perdut lo bé que posseïa?
Clar e molt bé ho veu, si no ha follia,
que mai porà tenir estat millor.
Doncs, ¿què farà, puix altre bé no el resta,
sinó plorar lo bé del temps perdut?
Veent molt clar per si ser decebut,
mai trobarà qui el faça millor festa.

CANT LXXXI

Així com aquell qui es veu prop de la mort,
quan corre mal temps i es troba perills per la mar,
i albira un lloc on es podria refugiar
i no hi arriba per la seua malvada sort,
m'esdevé a mi, que vaig passant afanys
i us veig bastant a remeiar els meus mals.
Desesperat d'acomplir els meus desigs,
aniré pel món proclamant el vostre orgull.

CANT XXIX

Tal com el brau que se'n fuig pel desert
quan és vençut pel seu semblant que el força,
i ja no torna fins que ha recuperat la força
per destruir aquell qui l'ha ofés,
així em cal a mi allunyar-me de vós,
car el vostre gest ha confós el meu coratge;
no tornaré fins que haja del tot arrancat de mi
la gran por que m'impedeix de ser feliç.

Jo son aquell qui en lo temps de tempesta,
quan les més gents festegen prop los focs
e pusc haver ab ells los propis jocs,
vaig sobre neu, descalç, ab nua testa,
servint senyor qui jamés fon vassall
ne el venc esment de fer mai homenatge
e en tot lleig fet hagué lo cor salvatge:
solament diu que bon guardó no em fall.

Plena de seny, lleig desigs de mi tall:
herbes no es fan males en mon ribatge.
Sia entès com dins en mon coratge
los pensaments no em devallen avall.

AUSIÀS MARCH (València 1400/Gandia 1397? - València 1459)

CANT LXVIII

No em pren així com al petit vailet
qui va cercant senyor qui festa el faça
tenint-lo cald en lo temps de la glaça
e fresc, d'estiu, com la calor se met,
preant molt poc la valor del senyor
e concebent desalt de sa manera,
veent molt clar que té mala carrera
de canviar son estat en major.

¿Com se farà que visca sens dolor
tenint perdut lo bé que posseïa?
Clar e molt bé ho veu, si no ha follia,
que mai porà tenir estat millor.
Doncs, ¿què farà, puix altre bé no el resta,
sinó plorar lo bé del temps perdut?
Veent molt clar per si ser decebut,
mai trobarà qui el faça millor festa.

Jo son aquell qui en lo temps de tempesta,
quan les més gents festegen prop los focs
e pusc haver ab ells los propis jocs,
vaig sobre neu, descalç, ab nua testa,
servint senyor qui jamés fon vasall
ne el venc esment de fer mai homenatge
e en tot lleig fet hagué lo cor salvatge:
solament diu que bon guardó no em fall.

Plena de seny, lleig desigs de mi tall:
herbes no es fan males en mon ribatge.
Sia entès com dins en mon coratge
los pensaments no em devallen avall.

JOAN ROÍS DE CORELLA (Gandia 1433 - 1497)

LA BALADA DE LA GARSA I L'ESMERLA

Ab los peus verds, los ulls e celles negres,
pennatge blanc, he vista una garsa,
sola, sens par, de les altres esparsa,
que del mirar mos ulls resten alegres;
i, al seu costat, estava una esmerla,
ab un tal gest, les plomes i lo llustre,
que no és al món poeta tan il·lustre,
que pogués dir les llaors de tal perla;
i, ab dolça veu, per art ben acordada,
cant e tenor, cantaven tal balada:

“Del mal que pas no puc guarir,
si no em mirau
ab los ulls tals, que puga dir
que ja no us plau
que io per vós haja a morir.

Si muir per vós, llavors creureu
l'amor que us port,
e no es pot fer que no ploreu
la trista mort

d'aquell que ara no voleu;
que el mal que pas no em pot jaquir,
si no girau
los vostres ulls, que em vulen dir
que ja no us plau
que io per vós haja a morir”.

LA MORT PER AMOR

Si en lo mal temps la serena bé canta,
io dec cantar, puix dolor me turmenta
en tant extrem, que ma pensa és contenta
de presta mort; de tot l'aldre s'espanta.
mas, si voleu que davalll vostra manta
muira prop vós, hauran fi mes dolors:
seré l'ocell que en llit ple de odors
mor, ja content de sa vida ser tanta.

EL CORRENT SATÍRIC VALENCIÀ (Finals XV-Començament XVI)

VALERÍ FUSTER

CANÇÓ DE LES DONES

Dones, l'hivern ja s'acosta:
si voldreu tenir delit,
prenga cascuna marit.

L'estiu bell amb la calor
ja del tot vos ha deixat,
i ara ve l'hivern traïdor
enemic del despullat:
les que estau en soledat,
perquè us consoleu de nit,
prenga cascuna marit.

Les que estau forres de roba
proveïu al temporal;
i la que és mesella i pobra
recullga's a l'hospital;
mas les que tenen cabal,
perquè seguesquen l'escrit,prenga..

Les que anau per lo gran gel
quasi mortes en est centre,
xupau qualque canyamel
que amb dolçor vos calfe el ventre.
Jóvens, velles amb bon temple,
per semblant les que heu parit:
prenga cascuna marit.

Si, dones vostra campana
amb lo vent bruny per sonar,
lo batall de bona gana
no lo hi deixeu de posar;
i amb la fervor del tocar
vos calfareu sens despit: prenga...

Procurau, sense perill,
si us aqueixa lo gran fred,
beure oli del setrill,
per los matins un poquet.
Feu-ho, que és consell discret,
si ho notau al bon sentit, prenga..

EL RENAIXEMENT

JOAN DE TIMONEDA (València 1518/20-1583)

Bella, de vós só enamorós.
Ja fósseu mia!
La nit i el jorn quan pens en vós,
mon cor sospira.

Tot mon tresor done i persona,
a vós garrida.
Puix no us vol mal qui el tot vos dóna,
dau-me la vida;
dau-me la, doncs, hajau socors,
ànima mia.
La nit i el jorn quan pens en vós,
mon cor sospira.

Tota la nit que en vós estic
he somiat;
i quan record sol, sens abric,
trobe'm burlat.
No em burleu més: durmam los dos,
ànima mia.
La nit i el jorn quan pens en vós,
mon cor sospira.

Vós m'haveu fet gran cantorista
i sonador,
vós ben criat; vós bell trobista, componedor,
fort i valent; també celós,
ànima mia.
La nit i el jorn quan pens en vós,
mon cor sospira.

No us atavieu, anau així,
que prenc gran ira
si us ataviau i algú prop mi
per sort vos mira.
Nueta us vull, gest graciós,
ànima mia.
La nit i el jorn quan pens en vós,
mon cor sospira.

LLUÍS GALIANA (1740-1771)

La **Rondalla de rondalles**, del religiós i escriptor d'Ontinyent **LLUÍS GALIANA**, fou publicada anònima el 1768. És un caricaturesc enfilall de refranys, dites i frases fetes, però assoleix una autèntica estructura narrativa tot contant-nos les disputes d'una humil família valenciana al voltant del festeig de la filla. Ací en teniu un fragment, que correspon a una carta de la xicona, Eufrasieta, al seu estimat: **Error! Marcador no definido.**

CARTA D'EUFRASIETA A GIMO DEL PORTAL

Sol meu de la meua ànima: l'amor que et tinc s'ha fet tan gran que se'n passa ia de la ratlla, de tal modo que no em deixa viure ni aturar i a l'últim vindré a pedre la xapeta, si no em traus ensagristada o te se m'amportes a la grupa; perquè mon pare, com és home que s'aufega en poqueta aigua i que partirà un cabell pel mig, vol que em case en ton germà el major, per tocar coure i tindre bon pessebre a la vellea. Poro io això no ho faré, encara que em maten, perquè sols tu m'has ballat en l'ull i m'has donat cervell d'ase; i si em tocara atre un fil de roba, tota ma vida viuria en este escrúpol. Conque, així, si em tens amor i no em vols deixar mocada, no et descuides i vine sense falta esta nit, allà eli-eli de les dotze, que ia m'encontraràs a peu ferm en la finestra. I t'avise que no siga a hora horada, que ia saps que els instants que no et tinc en ma presència em se fan sigles. Poro tem que atres Marietes t'entretenen, i això em fa portar a mi la corda arrastrant i pegar de cap per les parets. Ara tinc de veure si eres home de farfolles i si les promeses que m'has fet eren de veres. Menejar saps los bàrtulos; i bé, no tens excusa. A ta honra va. La traça mata la caça, i prou te dic. No vull matraquejar-te més perquè ia estàs en lo rostit, encara que, sobre ma paraula, no saps de la missa la mitat, a causa de que hi ha molt que traure de rama i que encara queda el rabo per desollar. Perdona'm de la lletra i de tots los garabatos, que va la ploma grossa i no és per culpa meua. La carta també anirà sense orde ni concert perquè no he pogut haure més que una talleruca de paper i tot ha anat de volta volum i amagatontes. La mala ventura ho vol, quin remei té? Pacència i barallar. Este temps atre en portarà. Déu que ho faça i que ens dóne fortuna, pessetes i salut per a complir nostros desigs.

JOSEP BERNAT I BALDOVÍ (Sueca, 1809 - València, 1864)

Nosatros no escribim tampoc per a tots, sinó únicament per a aquells que mos vullguen llechir, y que siguen afisionats al llenguache sensillo y natural de la chent del camp, a qui especialment dediquem la nostra música, sinse més obchecte que el distraure-mos uns y altres algun rato en les llargues y fastidioses nits d'ivern.

La Donsayna
"Als lectors: Els redactors"
núm. 1 (desembre, 1844)

Encara que molts ho saben y ya ho han vist, bo serà advertir, per si a cas, que nosatros escrivim en valencià tal com se parla en lo dia; de modo que a conte d'escriure *mitjana*, posem *michana*, que és com millor s'entén, a conte d'escriure *lleig* i *vaig*, posem *llech* i *vach*; a conte de *roig* y *goig*, posem *roch* y *goch*, y asò ho diferenciem de *Vich* y *Munich*, escrivint *Vic* y *Munic*, y així en lo demés. Ara ja ho saben ben claret; después no vinga en cuentos algun docte de cuina.

La Donsayna
"Advertència"
núm. 2 (desembre, 1844)

TEODOR LLORENTE (València, 1836-1911)

Germans de la gloriosa Catalunya,
els de l'illa daurada i Rosselló,
els de l'Alguer, que separa el mar i allunya,
però l'oblit de vostre origen no;
per a record d'aquest venturós dia
—per la partida solament amarg—,
València una abraçada vos envia,
arborant com penó de germania
la llengua d'Ausiàs March.

Salutació als poetes de Catalunya, Mallorca i
Provença que vingueren a les festes del sisé
centenari de la mort del rei Jaume I (1876)

TEODOR LLORENTE (València, 1836-1911)

Vora el barranc dels Algadins
hi ha uns tarongers de tan dolç flaire,
que per a omplir d'aroma l'aire
no té lo món millors jardins.
Allí hi ha un mas, i el mas té dins
volguts records de ma infantesa;
per ells jo tinc l'ànima presa
vora el barranc dels Algadins.

Vora el barranc dels Algadins,
s'alcen al cel quatre palmeres;
el vent, batent ales lleugeres,
mou son plomall i els seus troncs fins.
En ells, milers de teuladins
fan un soroll que el cor henxissa.
Qui oir pogués sa xillerissa,
vora el barranc dels Algadins!

Vora el barranc dels Algadins,
l'aigua corrent los camps anega;
en sos espills lo sol llampega,
i trau l'arròs verdosos brins.
sona el tic-tac en los molins:
i en caure el sol, caçadors destres,
a joca van d'ànecs silvestres,
vora el barranc dels Algadins.

Vora el barranc dels Algadins,
mourà demà les palmes l'aire;
li donaran los horts son flaire,
i sa cantúria els teuladins.
El mas demà guardarà dins
dolços records i imatges belles;
jo no podré gojar ja d'elles,
vora el barranc dels Algadins!

JOSEP BERNAT I BALDOVÍ (Sueca, 1809 - València, 1864)

Nosotros no escribim tampoc per a tots, sinó únicament per a aquells que mos vullguen llechir, y que siguen afisionats al llenguache sensillo y natural de la chent del camp, a qui especialment dediquem la nostra música, sinse més obchecte que el distraure-mos uns y altres algun rato en les llargues y fastidioses nits d'ivern.

La Donsayna
"Als lectors: Els redactors"
núm. 1 (desembre, 1844)

EUGENI D'ORS "Xènius" (Barcelona 1882-1954)

L'obsequiositat dels negres.

Sobre el llenguatge dels Sudanesos contava ahir el professor Westermann, en son curs monogràfic, que cada monosíl·lab hi rep una significació conceptual molt distinta, segons l'accent amb què és pronunciat; podent així correspondre a la combinació d'una consonant i una vocal quatre, i cinc, i sis conceptes, sense el menor parentiu l'un amb l'altre.

D'aquí en ve una grossa dificultat per l'interlocutor europeu, àdhuc el de millor preparació lingüística; perquè l'europeu està avesat a accentuar sobretot per raons afectives i no per atendre a una multiplicitat conceptual. I a la dificultat potser no es trobaria solució suficient si no es comptés amb la facultat d'adaptació d'aquells bons negres; els quals, no solament aprenen a rectificar de seguida les faltes de pronunciació en què el foraster incorre, sinó que arriben a l'extrem d'*imitar-les* ells mateixos, en la conversa, per major comoditat d'aquest.

Així contava, el professor Westermann, en son curs d'intercanvi... I jo no volia, en sentir-lo parlar així de l'obsequiositat dels negres, comparar-lo amb altres formes d'obsequiositat que, en punt de llenguatge, són encara avesades, per tristor nostra, en la vida social catalana. Jo no volia: però no em sabia estar de fer-ho per dins.

Publicat al periòdic *La Veu de Catalunya*, en la secció *Glosari* (Glossari), el 3 de maig de 1917

JOSEP CARNER (Barcelona 1884- Brussel·les 1970)

Joc de tenis (tennis)

Anaves damunt l'herba de la prada
i volava el teu braç adolescent,
i pel filat de la raqueta alçada
travessava la llum del sol ponent.

La pau dominical tan desesmada
i ta faç d'angeleta i el rabent
joc seriós m'encisen la diada.
D'un rector reformat, pàl·lidament

et veia filla; entorn del presbiteri
collies roses; contes de misteri
amaves i el blancatge i els infants.

Jo, oficial, de Singapur venia.
Alt, vermellenc, et feia cortesia...
Carros de fenc passaven odorants.

JOAN OLIVER “Pere Quart” (Sabadell 1899-1986/88)

LA CROADA *Vacances pagades* (1960)

Quan s'acosta l'hora
les àvies i els petits s'agemoleixen
al fons de les alcoves;
i al recambró de la higiene
donzelles sospirosoes
s'emmirallen, malgrat tot, amb càlcul.

Però els barons —fixeu-vos-hi!—
s'alzinen com pollanques
vora la taula devastada;
surten al porxo, escruten
el cel, color de perla falsa.
Bròfecs com els herois en crisi,
abracen per damunt
la muller eixuta
que temps ha malalteja.
(El gos lànguidament udola
abocat a l'eixida.)

I «Adéu!» criden a tots
amb veu entera,
i alcen el braç a mitges,
secrets escèptics tal vegada,
però en l'extern implacables.

De dos en dos,
centenars i milers,
es llancen
a les desertes vies de la tarda.
Entre marcial i amotinats
avancen, corren
—escamots convergents,
centúries, legió—
impetuosos, emulant-se
en la carrera única,
com assumits pel fat enorme
de les grans ofensives
o els grans èxodes.

Perillosament —oh sí,
que en l'aire sobreneda
un pensament de pluja—,
catòlics de debò,
croats unànimes,
com
un
sol
home,
van a l'estadi nou, van a l'estadi.

L'ASE

—Ase que vaig néixer,
ase resto, no?
És, podríem dir-ho,
una vocació.

No sabent de lletra,
no he pogut llegir
els escrits que deien
penjaments de mi.

Qui em mana i governa
és l'estudiant
que, feixuc de llibres,
poc tira al davant.

Bell punt se m'atansa,
bramo, decandit.
Ell diu: —Ja ho sabies
que no he reeixit?—

I té un aire tímid,
tímid i abatut,
com si les orelles
hi haguessin crescut.

Si hi hagués justícia
en aquesta vall,
jo crec que li hauria
pujat a cavall.

Del llibre Bestiari (1937)

EL CARGOL

—Tinc banyes que no fereixen,
menjo tant de verd com puc
i, com una joia viva,
porto un estoig al damunt.

Temo sabates distretes
i peus feixucs o ferrats
que sabrien esclafar-me
damunt la pols o l'herbam.

I quan sento criatures
que a la voreta o de lluny
canten un: —Cargol, treu banya!—
mig em moro de poruc.

Del llibre Bestiari (1937)

CARLES RIBA (Barcelona, 1893-1959)

TANKA (Estrofa clàssica japonesa de 31 síl·labes mètriques, repartides en cinc versos segons l'esquema 5-7-5-7-7.)

V La nit somia...

La nit somia
riu avall de la lluna;
els morts dins l'ombra,
comprenen les paraules
obscuras dels poetes.

LXXI Inscripció secreta

Aquí es besaren
dos amants, com de sobte
no coneixent-se:
fora del temps, dels rostres,
en la memòria pura.

(Del joc i del foc, 1946)

**BARTOMEU ROSSELLÓ-
PÒRCEL**
(Ciutat de Mallorca, 1913-1938)

JOAN VINYOLI
(Barcelona, 1914-1985)

A MALLORCA, DURANT LA GUERRA CIVIL

TEMPS

Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbrades
i damunt del mateix atzur
es retallen les muntanyes.
Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, cadena clara,
serra, plaer, claror meva!
Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i que em fa tremolar quan et recordo!
Ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.
El cor de la tardor ja s'hi marceix,
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.

Torna'm, ah, torna'm als anys
de la noiesa
amb els amics
a la riera, amb els passeigs
i les pistes de tennis

i el ping-pong

Torna'm a la furiosa
passió que de mi va fer un altre.
Ja no seré mai més el noi
que feia jocs.

I me n'alegro.

Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.

(Barcelona, setembre 1937.
Dins el llibre *Imitació del foc*, 1938)

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS (Burjassot 1924 - València 1993)

Em posareu entre les mans la creu
o aquell rosari humil, suat, gastat,
d'aquelles hores de tristesa i por,
i ja ninguna amenitat. Després

tancareu el taüt. No vull que em vegem.
A l'hora justa vull que a Burjassot,
a la parròquia on em batejaren,
toquen a mort. M'agradaria, encara,

que algun dona del meu poble isqués
al carrer inquirint: “¿Que qui s'ha mort?”
I que li donen una breu notícia:

“És el fill del forner, que feia versos.”
Més cultament encara: “El nét major
de Nadalet.” Poseu-me les ulleres.

MIQUEL MARTÍ I POL (Roda de Ter, 1929)

EL MUTILAT

Jo sé que no l'estimes.
No ho diguis a ningú.
Tots tres, si tu ens ajudes,
guardarem el secret.
Que ningú més no vegi
allò que hem vist tu i jo.
De la gent i les coses
que us han estat amics,
ell se n'amagarà.
No tornarà al cafè
que és fet per esperar-te.
Vindran mesos amb erra:
serà lluny de les taules
de marbre, on us servien
les ostres i el vi blanc.
En els dies de pluja
no mirarà l'asfalt
on us havíeu vist
quan no es trobaven taxis
i havíeu d'anar a peu.
No obrirà més els llibres
que li han parlat de tu:
ignorarà què diuen
quan no parlen de tu.
I sobretot, hi pots
comptar, ni tu ni jo
sabrem mai més on para.
S'anirà confinant
per fons remots de terres.
Caminarà per boscos
foscos. No el sobtarà
l'atzagaia de llum
de la nostra memòria.
I quan sigui tan lluny
que mig el creguem mort,
podrem recordar i dir
que no te l'estimaves.
No es farà cap angúnia
de veure com li manques.
Serà com un espectre
sense vida ni pena.
Com la foto macabra
d'una *Gueule Cassée*,
que orna un aparador
i no ens fa cap efecte.
Per ara, no ho diguem:
no traspalem la gent
mostrant-los la ferida
sagnant i purulenta.
Donem-li temps i oblit.
Callem, fins que ningú,
ni jo mateix, no el pugui
confondre encara amb mi.

MIQUEL MARTÍ I POL (Roda de Ter 1929)

EL POEMA

El poema és la nit
i un balancí al terrat,
i jo,
assajant de dir coses en veu baixa.

Si ara apaguessin els llums dels carrers,
i també els llums del pont
i els de les cases,
el poble esdevindria
paorosament gran,
tràgicament indefens.

El poema és la nit,
la nit del poble,
el poble dins la nit en una
meravellosa harmonia,

i jo al terrat,
segut al balancí,
dins el poble i la nit,
assajant de dir coses en veu baixa.

Del llibre *El poble* (1956-1958)

HE HERETAT L'ESPERANÇA

He heretat l'esperança dels avis
i la paciència dels pares.

I de tots dos els mots
dels quals ara em serveixo
per parlar-vos.

M'han dit que la naixença em dóna drets
inviolables.
Però jo sóc poruc i sempre em sento
una mica eixalat i solitari.

Visc en un poble petit,
en un país petit
i, tanmateix vull que quedi ben clar
que això que escric ho escric per a tothom,
i que per mi és com si el món sencer
girés entorn de l'eix dels meus poemes.

Vagarejo tot sol pels carrers en silenci
i cada vespre escolto el cant de les sirenes
des del terrat de casa.

Del llibre *He heretat l'esperança* (1963-1967)

CARME RIERA

UNES FLORS

Sincerament, sa sentència, més que injusta, fou ridícula: no solament li concediren sa separació, sinó que li donaren tota sa raó a ell i sa tutela de sa nina perquè ja havia complert set anys. Com que em consideraren culpable, no m'hagué de passar ni una pesseta i em vaig haver de posar a fer feina de recepcionista en un hotel. Segons els entesos, encara podia donar gràcies de no anar a sa presó per complir condemna amb es càrrec d'adulteri.

No em sabé greu començar a viure tota sola. Feia massa anys que em tenia oblidada, com si jo mateixa, no solament es meu homo, també m'hagués avorrit. Vaig recobrar moltes coses que havia perdut: es gust de conversar amb sos meus amics, de passejar-me sense presses, de comprar-me beneïtures... i no haver de donar explicacions a ningú. Però enyorava sa meva filla.

Malgrat els jutges, judicis i sentències, sa nina volia viure amb mi i no amb son pare. Fou molt dur, sobretot al principi, haver de renunciar a sa seva companyia, arrabassar-la del meu costat. Molts de dies, des des meu cotxo, anant cap a sa feina, la veia que esperava s'autobús del col·legi acompanyada de sa meva sogra, i havia de fer un esforç enorme per no aturar-me i omplir-la de besades. Ara que s'ha fet gran i he aconseguit sa seva confiança, sap molt bé per quina part prendre partit. M'agrada tenir una filla moderna amb ses idees ben clares, que no caurà en es mateixos paranys en què jo vaig caure i que ningú tampoc, com a mi, no obligarà a complir un paper decoratiu, humiliant.

Sa separació des meu homo fou a causa d'un ram de flors. Un ram de flors que cada dia, puntualment i durant un mes, arribava a ca nostra. Un ram de flors, quasi sempre roses blanques, grogues, vermelles, roses que anaren omplint tots els gerros, en es menjador, a sa sala, en es despatx, a ses cambres... Es primers dies es meu homo, que mai no reparava res, a qui tot era igual, ni les veié. Un vespre, tancant es llum de s'alcova, tira en terra es violeter de sa tauleta de nit. I es va adonar de totes ses flors de la casa... Em va complaure es tremolor de sa seva veu, semblava gelós.

—Què fan tantes flors? Qui les ha enviades?

—Ningú, les han duites de cas florista.

L'endemà trobà un ram de roses fresques d'un vermell encès.

Començà a posar-se nerviós, amenaçant. Jo seguia es joc, em divertia. El molestava que una presència estranya s'esmunyís, mitjançant unes flors, dins sa seva propietat. Per primera vegada me sentia segura, fins i tot afalagada. Vaig intentar besar-lo i aquí em sortí amb el que mai no hauria cregut:

—Te denunciaré per puta!

Sí, comprenc que em vaig errar. Pensava que fent-me enviar flors, flors que jo mateixa havia encarregat a cas florista de més a prop, cridaria sa seva atenció, tan distreta, cap a sa meva persona. Sé que el subterfugi era pobre, però llavors sa meva formació de dona subjugada no donava per a més. Quan, dies després, li vaig donar sa factura de cas florista, em tractà amb mes duresa que mai. Ho prengué com a una coartada per dissimular el que per a ell era molt clar: ses flors foren pagades per qualcú que hi compra es meus favors i es favors d'una casada —digué—, mai no se paguen per endavant... Havia arribat el moment de pensar de separar-nos.

Ell esgrimí es rams de flors que puntualment i durant un mes portaren a ca nostra com una prova irrefutable del meu adulteri. I es testimoniatge del propietari de sa botiga de flors no va anar a favor meu: va assegurar amb absoluta tranquil·litat que no es recordava qui li havia fet aquells encàrrecs, que tenia molts de clients de passada, que era un mal fisonomista. Mentre els seus ulls, entre burletes i esglaiats, em miraven com si jo me n'anés des cap. Després vaig sebre que es meu homo, de feia molts d'anys, era un des seus millors clients i que solia enviar canastres de flors a ses mestresses de certes cases de cites que freqüentava, quan en quedava agraït i satisfet.

CARME RIERA

ERA EL SEU PA DE CADA DIA

Horabaixa entraren en un cafè dels afores. Havien caminat força estona, silenciosament, pels rials, allunyant-se de la ciutat. La gent, sense cap esforç, endevinava en veure'ls abraçats, mirant-se als ulls, que s'estimaven, com a les histories estantisses s'estimen en Joan i na Margalideta.

Mirant-se als ulls coneixien el color de les coses i posaven llum nova als estels. Un remolí de somnis, encara no encetats, enlluernava un desig d'albons i primaveres.

Entraren en un cafè dels afores. Asseguts vora la taula de marbre, entrelaçades les mans, pressentien venes blaves sota la pell de seda. A flor de llavis els creixien roses. I dins cada besada tot l'enyor d'una esgarripança nova. Inventaven noms de mel i sucre: níguls de cotó, muntanyes de xocolata, paisatges nevats de nata i mantega. Era la fam la font, primer coneixement, d'amor. Eren joves i bells i s'estimaven.

En un cafè dels afores -en un cafè on s'aturaven els homes que tornaven de fer feina a beure un carajillo, una cassalla- una parella. S'acosta el cambrer i els demana que volien. Li digueren amb la mateixa veu, igual tonada:

-Porti'ns una llesca d'amor sucada amb oli; és el nostre pa de cada dia.

QUIM MONZÓ

LA MICOLOGIA

A punta d'alba el boletaire surt de casa, amb un bastó i un cistell. Agafa la carretera i, una estona més tard, un camí, fins que arriba a una pineda. De tant en tant s'atura. Amb el bastó aparta la pinassa i descobreix rovellons. S'ajup, els cull i els fica al cistell. Més enllà troba pinetells. Continua caminant i, en un alzinar, troba rossinyols, escarlets, cogomelles, surenys i trompetes.

Amb el cistell ple, va desfent el camí. De cop, veu el barret arrodonit, de color escarlata i jaspiat de blanc, del reig bord. Perquè ningú no l'agafi li venta puntada de peu. Enmig del núvol de pols que el bolet forma en l'aire quan es desintegra, plop, hi apareix un gnom, amb barretina verda, barba blanca i botes punxegudes amb picarols, que sura a mig metre de terra.

–Bon dia, bon home. Sóc el gnom de la sort que neix d'alguns rejos bords, quan es desintegren. Ets un home afortunat. Només en un de cada cent mil rejos bords hi ha un gnom de la sort. Digues un desig i te'l concediré.

El boletaire se'l mira esglaiat.

–Això només passa als contes.

–No –respon el gnom–. També passa a la realitat. Va, digues un desig i te'l concediré.

–No m'ho puc creure.

–T'ho creuràs. Digues un desig i veuràs que, demanis el que demanis, encara que sembli gros o inabastable, te'l concediré.

–¿Com puc demanar-te res, si no m'ho acabo de creure, que hi hagi gnoms que em puguin concedir qualsevol cosa que els demani?

–Tens al davant un homenet amb barba blanca, barretina verda, botes amb picarols a les puntes, que sura a mig metre de terra, ¿i no t'ho creus? Vinga, digues un desig.

Mai no s'hauria imaginat en una situació com aquella. ¿Què ha de demanar? ¿Riqueses? ¿Dones? ¿Salut? ¿Felicitat? El gnom li llegeix el pensament.

–Demana coses tangibles. Res d'abstraccions. Si vols riqueses, demana tal quantitat d'or, o un palau, o una empresa de tals i tals característiques. Si vols dones, digues quines en concret. Si, en acabat, el que demanes et fa realment feliç, o no, és cosa teva.

El boletaire dubta. ¿Coses tangibles? ¿Un Range Rover? ¿Una mansió? ¿Un iot? ¿Una companyia aèria? ¿Elizabeth McGovern? ¿Kelly McGillis? ¿Debora Caprioglio? ¿El tron d'un país dels Balcans? El gnom hi fa cara d'impaciència.

–No puc esperar eternament. Abans no t'ho he dit perquè em pensava que no trigaries tant, però tenies cinc minuts per decidir-te. Ja n'han passat tres.

Només n'hi queden dos, doncs. El boletaire comença a inquietar-se. Ha de decidir què vol i ho ha de decidir de seguida.

–Vull...

Ha dit “vull” sense haver decidit encara què demanarà, només perquè el gnom no s'exaspera.

–¿Què vols? Digues.

–Es que triar així, cuitacorrents, és una bestiesa: En una ocasió com aquesta, potser única a la vida, cal temps per decidir-se. No es pot demanar el primer que et passi pel cap.

–Et queda un minut i mig.

Potser, més que no pas coses, seria millor demanar diners: una xifra concreta. Mil bilions de pessetes, per exemple. Amb mil bilions de pessetes ho podria tenir tot. ¿I per què no deu mil, o cent mil bilions? O un trilió. No es decideix per cap xifra perquè, de fet, en una situació com aquesta, tan carregada de màgia, demanar diners li sembla vulgar, poc subtil, gens enginyós.

–Un minut.

La rapidesa amb què passa el temps li impedeix raonar amb fredor. És injust. I si demanés poder?

–Trenta-tres segons.

Com més l'apressa el temps més li costa decidir-se.

–Quinze segons.

¿El trilió, doncs? ¿O un milió de trillions? ¿I un trilió de trillions?

–Quatre segons.

Renuncia definitivament als diners. Un desig excepcional com aquest ha de ser més sofisticat, més intel·ligent.

-Dos segons. Digueu.

-Vull un altre gnom com tu.

S'acaba el temps. El gnom s'esfuma en l'aire i immediatament, plop, al lloc exacte que ocupava apareix un altre gnom, del tot igual a l'anterior. Per un moment, el boletaire dubta si és o no el mateix gnom d'abans, però no deu ser-ho perquè repeteix la mateixa cantarella que l'altre, i si fos el mateix, pensa, se l'estalviaria:

-Bon dia, bon home. Sóc el gnom de la sort que neix d'alguns rejos bords, quan es desintegren. Ets un home afortunat. Només en un de cada cent mil rejos bords hi ha un gnom de la sort. Digueu un desig i te'l concediré.

Han començat a escolar-se els nous cinc minuts per decidir què vol. Sap que, si no en té prou, li queda la possibilitat de demanar un nou gnom igual a aquest, però això no el deslliura de l'angoixa.

LA MONARQUIA

Tot gràcies a aquella sabata que va perdre quan va haver d'anar-se'n cuitacorrents del ball perquè a les dotze s'acabava l'encanteri, el vestit tornava a la condició de parracs, la carrossa deixava de ser carrossa i tornava a ser carbassa, els cavalls ratolins, etcètera. Sempre l'ha meravellat que només a ella li vingués la sabata a la perfecció, perquè el seu peu (un 36) no és de cap manera inusual i altres noies de la població deuen tenir la mateixa talla. Encara recorda la cara d'astorament de les dues germanastres, quan van veure que era ella qui es casava amb el príncep i (uns anys després, quan els reis es van morir) es convertia en la nova reina.

El rei ha estat un marit atent i fogós. Ha estat una vida de somni fins al dia que ha descobert, a la camisa reial, una taca de pintallavis. El terra se li ha enfonsat sota els peus. Quin defici! ¿Com ha de reaccionar, ella, que sempre ha actuat honestament i sense malícia, que és la virtut personificada?

Que el rei té una amant és segur. Una taca de pintallavis a la camisa sempre ha estat una prova clara d'adulteri. ¿Qui deu ser, l'amant del seu marit? ¿Ha de dir-li que ho ha descobert o bé dissimular, com sap que és tradicional en les reines, en casos així, per no posar en perill la institució monàrquica? ¿I per què ha buscat una amant, el rei? ¿És que ella no el satisfà prou? ¿Potser perquè es nega a pràctiques que considera perverses (sodomia i dutxa daurada, bàsicament) el seu marit les busca fora de casa?

Decideix callar. Calla també el dia que el rei no arriba a la cambra reial fins a les vuit del matí, amb ulleres de pam i flaire de dona. (¿On es veuen? ¿En un hotel, a casa d'ella, al mateix palau? Hi ha tantes habitacions, en aquest palau, que fàcilment podia permetre's tenir l'amant en qualsevol de les dependències que desconeix.) No diu res tampoc quan els contactes carnals que abans establien amb regularitat de metrònom (nit sí, nit no) es van espaiant fins que un dia s'adona que fa més de dos mesos des de l'últim cop.

Plora en silenci, a l'habitació reial, cada nit; perquè ara ja cap nit el rei no se'n va al llit amb ella. La solitud la corseca. Més s'hauria estimat no haver anat mai al ball, o que el peu d'alguna altra noia hagués encaixat amb la sabata abans que el d'ella. Així, acomplerta la feina, l'enviat del príncep no hauria arribat mai a casa seva. I, cas d'haver-hi arribat, més s'hauria estimat, fins i tot, que alguna de les seves germanastres hagués calçat també el 36, per comptes del 40 i el 41, números massa grossos per una noia. Així, l'enviat no hauria fet la pregunta que ara, destrossada per la infidelitat del marit, li sembla fatídica: si hi havia cap altra noia a la casa, a més de la madrastra i les dues germanastres.

¿De què li serveix ser reina si no té l'amor del rei? Ho donaria tot per ser la dona amb qui el rei copula extraconjugalmnt. Mil cops més s'estimaria compartir les nits d'amor adúlter del monarca que la buidor del llit conjugal. Abans querida que reina.

Decideix acomodar-se a la tradició i no dir al rei què ha descobert. Actuarà de manera sibil·lina. El vespre següent, quan després de sopar el rei s'acomiada educadament, el segueix. El segueix per passadissos que desconeix, per ales ignorades del palau, cap a estances que ni tan sols imaginava que existissin. El rei la precedeix amb una torxa. Finalment es tanca en una habitació i ella es queda al passadís, a les fosques. De seguida sent veus que li arriben de dins. La del seu marit, segur. I el riure gallinaci d'una dona. Però superposat a aquest riure sent també la veu d'una altra dona. ¿Està amb dues? A poc a poc, procurant no fer soroll, obre una mica la porta. S'estira a terra perquè no la vegin des del llit; fica mig cos dins de l'habitació. A les parets, la llum dels canelobres projecta les ombres de tres cossos que s'acoblen. Hauria volgut alçar-se per veure qui hi ha al llit, perquè les rialles i els xiuxiuejos no li permeten identificar les dones. Des d'on és, estirada a terra, no pot veure gaire res més; només veu, als peus del llit, tirades de qualsevol manera, les sabates del seu marit i dos parells de sabates de dona, de taló altíssim, unes negres i del 40 i les altres vermelles i del 41.

MANUEL VICENT

“El descobriment de la mar”

Publicat a la secció “PLAQUES DE LA MEMÒRIA” de la Revista “EL TEMPS” el 27-I-92

Vaig descobrir el sentit de la mar abans que el del sexe. Aquella egua Maravilla que va conduir la meua família a l'exili de Vila-reial durant la guerra, després estirava una tartana amb seients de gutaperxa gastada i en ella mon pare algun diumenge ens portava a la platja de Moncofa, però la primera volta que la mar se'm va manifestar amb tota la seua consciència va ser en el dia de Sant Pere de l'any 1941, quan un llaurador, Quico la Paula, que vivia davant de casa va complir aquell ritu formalment per obrir l'estiu, i molt de bon matí, en acabar la missa primera, va arriar el cavall amb la collera de campanetes, el va enganxar al carro i hi van anar pujant la seua dona i les seues filles, una de les quals era amiga de la meua germana Rosita, que també va ser invitada i jo amb ella.

Una paella anava penjada de la barana com un escut on el sol acabat d'eixir prompte va començar a espillejar i en els fons del carro hi havia dipositats els cabassos amb el menjar, arròs, verdures, vi, llimonades i, lligats per les extremitats cap per avall, un ànec i un pollastre vius, que a voltes s'agitaven amb angoixosos espasmes dins d'una bossa de xarxa. Quico la Paula havia disposat unes banquetes amb coixins per a nosaltres, però ell anava apositat en la telera del carro amb les cames penjant per la barra i portava el ramal en una mà i amb l'altra fumava un fària que encenia ara i adés amb una mistera de metxa, i no deia una paraula en tot el viatge.

Fins a aquella edat jo pertanyia a la muntanya i en les meues corregudes veia la mar com un gat salvatge des dels pedrenyals del Castell o el piló de Santa Bàrbara. Formava part d'una mirada sempre blava que es tancava al fons amb la dormida catifa de tarongers i les marjals de Nules entre el camp de Borriana ple de blanques alqueries i els senills i canyars de Xilxes; la mar estava allí paralitzada creant només una pauta mental, i encara que jo havia passat els primers mesos de la meua vida en la platja, i la seua llum de farina amb el perfum salobre i podrit de l'algar potser havien inundat el meu subconscient, va ser en aquest viatge amb Quico la Paula quan la mar se'm va revelar com un monstre amb les seues immenses entranyes vives i repletes de felicitat. La carretera de la Vilavella a Nules formava un túnel d'ombra sota les dues fileres de xops i alguns tenien en els seus troncs emblanquinats la silueta de Franco amb *el yugo y las flechas*. En l'empedrat de la carretera ressonaven els cascots del cavall, els cruixits de les rodes del carro amb el tremolor de totes les seues fustes i per damunt de la vela i de les copes dels arbres hi havia el sol a penes alçat. Les eres de la cruïlla, el pati de Roque, l'alqueria de Tamarit, casa Panera, la portalada del Cor de Jesús amb la imatge en taulellets que presidia l'entrada d'aquella finca de senyorets de València i més avall el pont de la Serraleta: aquests eren els noms, les fites que des d'aleshores anaven a marcar sempre l'eixida del poble cap a la carretera reial. A un costat discorria l'agostat llit de la Font Freda i els mandariners alternaven amb menuts camps d'hortalisses.

Després d'una hora de viatge, el carro de Quico de Paula va arribar a la partida de la Seyt en les marjals de Nules on es criava l'arròs i hi havia encara els fruiters que havien deixat els moros i els grans salzes s'elevaven sobre la planura formada per espills d'aigua, i en les plaques immòbils de llimac en les sèquies les libèl·lules paraven el vol i el sol il·luminava com una roda de neutrons els mosquits fent voltes a un nucli invisible en l'aire. Des dels canyissos de les sendes botaven les granotes cap a les basses i hi havia gripaus palpitant baix de la verdolaga que et miraven fixament amb ulls de vidre i tot estava sumit encara en el silenci del quaternari, però dins d'ell sonaven veus d'altres colles i famílies que havien començat també a preparar les paelles a l'ombra de les figueres llunyanes. Així era el ritu d'aquell dia que obria l'estiu. Allí en la Seyt posava Quico la Paula el cavall a fer voltes a la sènia baix d'un castanyer amb els ulls cegats amb

un drap i amb l'aigua que eixia dels catúfols regava unes taules de tomaques i d'altres verdures mentre a mitjan matí les dones iniciaven la tasca de preparar el dinar i la primera cerimònia consistia en la matança del pollastre i l'ànec, faena que es feia amb suprem candor entre cançons amb la sang dels colls apegada a les mans i al temps que les plomes formaven un núvol, dins d'ell els animals quedaven pelats i aleshores algú ja havia encès el foc amb rames de cirerer i l'olor del sofregit s'apoderava d'aquell ambient dolç, lleugerament pesant, d'aigües toves que el sol ja havia recalcat traient-ne reflexos verds, un poc podrits.

Jo veia els renocs en el fons de les sèquies estancades que olien a llima, em quedava extasiat contemplant els triangles que els insectes obrien en la superfície dels estanys dormits quan navegaven per damunt d'ells i descobria en el fons de les aigües obscures siluetes de granotes obertes de cames surant, i no molt lluny sentia les rialles de les dones que acompanyaven el fragor de la carn que crepitava fregint-se a la paella.

Després de dinar, el viatge va continuar cap a la platja de Moncofa, amb Quico la Paula callat, fumant picadura o un fària i l'aire carregat de sal ben prompte va començar a anunciar la mar; el cavall marcava tota la seua musculatura en les anques brillants de suor en estirar pesadament del carro quan va entrar en el primer arenal i aleshores Quico la Paula li va pegar amb la tralla i, fent sonar amb l'arrancada encara més les campanetes de la collera, l'animal va guanyar amb molt d'esforç una duna entre blavons, petxines i piteres, però el mar no es veia, encara que ja sonaven els colps de l'onatge seguits dels brams de la ressaca. En coronar l'última barra d'arena la mar precedida d'una glopada de brisa salada va aparèixer allí davant i no recorde haver experimentat cap sensació de la seua immensitat sinó tot el sentit en el meu cos d'una salvatge alegria dins del gran clamor que la seua llum alliberava, que des d'aquell dia confonc amb la llibertat.

CARME RIERA (Mallorca, 1949)

“Era el seu pa de cada dia”

Narració extreta del llibre *Te deix, amor, la mar com a penyora*.

Horabaixa entraren en un cafè dels afores. Havien caminat força estona, silenciosament, pels rials, allunyant-se de la ciutat. La gent, sense cap esforç, endevinava en veure'ls abraçats, mirant-se als ulls, que s'estimaven, com a les històries estantisses s'estimen en Joan i na Margalideta.

Mirant-se als ulls coneixien el color de les coses i posaven llum nova als estels. Un remolí de somnis, encara no encetats, enlluernava un desig d'albons i primaveres.

Entraren en un cafè dels afores. Asseguts vora la taula de marbre, entrelaçades les mans, pressentien venes blaves sota la pell de seda. A flor de llavis els creixien roses. I dins cada besada tot l'enyor d'una esgarripança nova. Inventaven noms de mel i sucre: níguls de cotó, muntanyes de xocolata, paisatges nevats de nata i mantega. Era la fam la font, primer coneixement, d'amor. Eren joves i bells i s'estimaven.

En un cafè dels afores —en un cafè on s'aturaven els homes que tornaven de fer feina a beure un carajillo, una cassalla— una parella. S'acosta el cambrer i els demana que volien. Li digueren amb la mateixa veu, igual tonada:

—Porti'ns una llesca d'amor sucada amb oli; és el nostre pa de cada dia.